

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 30. ДЕЦЕМБРА 1881.

ПОЗОРИШТЕ

УРЕЂУЈЕ А. ХАДИЋ.

Излази свака о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичном стану, у Новоме Саду.

ПОЗОРИШТЕ У СТАРИХ РИМЉАНА.

(Наставак.)

Као у амфитеатру, тако је и у позоришту над простором, где су седили гледаоци, разастрт био велик шатор (*vela*), да брани од сунца и изненадне не сувише плахе кишне. То су изумели мекушци Кампанци а у Рим је то први донео Квинто Катуло на свечаностима, што је дао године 69 пре Христа, кад се светио храм капитолинск¹. Катуло је тада узео скрлетну чоју; касније се нису задовољавали са обичном чојом, него су узимали најфинију из стране земље; Цезар је узимао свилу а њу су тада за злато куповали, Нерон је на сред крова скрлетнога дао извёсти сопствену своју слику, како тера сунчане кочије а опколиле га злађане звезде. Помпей је први довео воду на пролазе и степенице у позоришту, да би се мало разладило; но на скоро су гледаоце разлађивали посипљући их водом, помешаном са вином и мирисавим есенцијама (*sparsiones*). А посипали су и разна места по позоришту цвећем, нарочито мирисавим кројусом. Исто се тако при крају републике расипало и бацало на украсе зграде позоришне. Позорницу нису више просто декорирали сликама; Кајо Антоније и Луције Мурена покрили су је сребрним плочама, Петреј златом, а Квинто слоновом кости. Необично је сјајно било дрвено позориште Емилија Скаура, пасторка Сулиног. У том је позоришту било 80,000 седишта. На зиду позорнице било је 360 мраморних стубова и то скоро све сами колосални стубови; на три су спрата били поређани. Зид првога спрата био је превучен мрамором, други стаклом, т. ј. по свој прилици мозаиком стакленим у разним бојама а на зиду трећега спрата биле су позлаћене плоче, а осим осталог украса, најскупоченијих ћилимова и слика, било је између стубова до 3000 кипова од туче.

Магистрат, који је давао свечане игре, морао се за све бринути; његова је брига била, да украси позорницу, да набави справе, што су нужне за представу, да одреди комад, што ће се давати, да спреми костим глумачки, да врбује глумце и да их плаћа. Било је глумачких дружиња (*greges*), на челу им управитељ (*dominus gregis*); тај је управитељ често и сам био први глумац у дружињи. На њега се обраћао магистрат, да му скупи људи колико треба; а често је с њим избирао и комаде, што ће да се даје. Је ли писац још жив био, то је по катkad позоришни управитељ одређивао награду а магистрат ју је писцу исплаћивао; али је уз то био чудан услов, да писац мора награду повратити магистрату, ако комад пропадне. Али је за то по свој прилици иза представе комад остао његова својина, те га је за тим могао у своју корист приказивати, где би хтео. Често су они, који купују комад какав, звали људе стручњаке, да оцене дело. Теренције, који је с почетка као роб а касније као ослобођеник у Риму живио, понуди едилима прву своју шаљиву игру, „Девојку са Андроса“, а они нареде, да ју прочита писцу комедија Цецилију, који је тада био већ здраво у година. Цецилије баш је ручао, кад је ушао сиротињски обучени ослобођеник; каже му, да седне на једну клупицу крај његовог дивана, те да му чита комад. Али тек што је Теренције прочитao неколико стихова, позове га Цецилије, да с њиме руча, па тек после ручка стане слушати комад са све то већом пажњом и дивљењем. Колика је била награда писцима, мало се зна; Теренције је за свог „Еунуха“ добио 8000 сестерција (572 талира), али по свој прилици да су при том уговорене биле две представе. Милијон сестерџа, што их је добио Варије за свога

„Тијеста“, баш је прави царски дар; тога „Тијеста“ давали су године 20 пре Христа. По правилу је писац делио улоге међу глумце и учио их; ако писац више није био жив или ако није могао, онда је то радио управитељ позоришнй.

Глумци нису у Римљана као у Грчкој били штovани слободни људи; били су робови и ослобођеници или и слободни људи из Грчке, Азије и Мисира а сталеж им је по праву окаљан био инфамијом, те су у законику били равни са сводницима, срамно отпуштеним војницима, ухваћеним крадљивцима, варалицама и опадачима. За сина глумца којег или глумице нису смеле поћи ни унуке ни праунуке сенаторске од мушки лоз. Војник, који се заборавио те глумио, био је исто тако смрћу кажњен, као да се дао био начинити робом. Тек је Август одузео званичницима право, да смеју глумца свуда и у свако доба телесно казнити, а ограничио је забрану ту своју само докле игре трају и докле је позориште. Ма да су ти правни одношаји глумца остали и даље у оштите исти, ипак им се с временом стање у друштву побољшало. Раскошници и они, који воле весело и шаљиво друштво, као што су били Сула и Антоније, радо се мешали са веселим и ведрим глумачким светом, а и озбиљнији су људи тражили друштво даровитих и изображеных глумца. Тако су и. пр. комед Росције (умр'о 76 пре Христа) и савременик његов, трагед Езоп, били врло уважени а у пријатељству живили са најзначајнијим државницима, са Цицероном, Помпејем и др. Дворски глумци били су за време царева често врло моћни, јер су били љубимци царски.

Свакако да обични сој глумца није никда у друштвеном животу био баш бог зна како уважен а нарочито мора да се зло патили робови, што су морали излазити на позорницу. Згодно вели Сенека: онај човек тамо на позорници, што у скрлетном огратчу представља Агамемнона, те поносито збори: „Ја сам владар у Аргосу; Пелоп ми је оставио царство силно,“ то је роб, па добија као и други робови пет вагана шенице па месец и пет динара кад год изађе на позорницу; онај други опет што се ево надуо, па прети: „Ако се не смириш, Менелаје, свалиће те моја десница!“ тај се јадно рани и спава у траљама. Ти су робови били обично својина приватних богаташа; међу робовским породицама

тих приватних богаташâ било је често и читавих чета, које су служиле господарима и њиховим гостима, па су их господари нарочито изнајмљивали за јавнû позорницу. Ако се који одликовао вештином својом, тога су често наградили тиме, што су га ослободили, а по каткад је публика за време игре захтевала, да се роб ослободи.

Глумци се понајвише образовали у школама што су их држали знаменити учитељи. Тако је и. пр. славни Росције имао глумачку школу. Једаред се Росције тај заплео у парици због роба једног, Панурга, кога му је Фаније Хереја дао био, да га изучи; у парници тој бранио је Цицерон Росција. Росције и Фаније били су уговорили, або Панург о некад постане честит глумац, да онда њих двоје поделе д бит. Е, али Панурга убије некакав Флавије из Тарквињâ а пре тога се Панурго лепо био показао на позорници. Кад ј. Флавије ради тога дао Росцију добро једно у вредности 100,000 сест. као у отштету, заиште Фаније од Росција половину те отштете, ма да је, као што се каже, и сам већ био добио подбру суму новаца. Из те се ствари види, како су вредили ваљано изучени глумци. У школама се глумачким учило по више година са највећом строгошћу и истрајношћу, па ко је хтео да дође до чега, морао је и после озбиљно наставити штудије своје, јер је публика ванредно много захтевала од глумца, што се тиче гестикулације, држања, неме игре на лицу, коректног изговора и т. д. Росције и савременик му Езоп довели су глумачку вештину до највишег ступња и цветања, па се о Росцију каже, да на позорници није начинио ни један једини гест, кога не би најпре код куће промислио и научио био.

Између изврсних глумца и слабијих била је велика разлика, што се тиче социјалнога положаја њиховога, а исто су тако различни били хонорари, што су их добијали за игру. Најмањи хонорар био је за време Сенекино пет динара (нешто више од једног талира); бољи глумци, дабогме, да су добијали више; обични хонорар за једну представу био је за доба царева тако између 25 и 50 талира. У Цицероновој беседи, што је говорио у обрану Росцијеву, има, да је мима Дијонисија заслуживала годишње 200.000 сест., а Росције 600.000 сест. За једну представу добијао је Росције по 1000 динара. Осим свога хо-

норара добијали су у осталом глумци још и победне награде, јер се такмачили ваљда већ од времена Плаугтова амо. При том је одсуђивало одобравање публике; по њему се равнао званичник, што је председавао и награде давао. За то су глумци увек при крају комада молили публику: *Plaudite!* (таштите!) Победне награде биле су палмово грађе и златни венци, а уз то је још било и ванредних дарова, нарочито новаца, а у касније време царева и скупоцених хаљина. Кад је млађи Катон у место златних венаца дао венаца маслинових, није знао народ, да ли да се смеје том ципилуку, или да се на њу ѡути. У осталом су златни листови на венцу били често тако танки, да их је Марцијал сме, сравнити са паучином, пеном од сапуна и опоном на јајету. По каткад је публика бурно захтевала од домаћина свечаности ванредне дарове за омиљене и изврсне глумце; но обично је и сам домаћин од своје воље давао такве даре, и то скоро увек врло скупоцене, да га не би само грдили, да је ципија. Веспазијан баш није иначе бацао новац, али кад је освећивао оправљену позорницу Марцелову, дао је сваком глумцу, који је тада играо, по 40.000 сест., а трагеду Аполинару чак 400.000 сест.; осим тога поделио је још силне златне венце. Према свему томе, што је споменуто о

доходцима глумачким, са свим је јасно, да су бољи глумци баш се лепо могли обогатити. Езоп н. пр. оставио је иза себе имање са 20 милијона сест. (до један и по милијон талира), а баш је био за живота трошичица и расипач.

У грчком су позоришту у сваком комаду излазила само три глумца; међу њих су биле подељене све улоге. У римском позоришту није било тога; ту је излазило на позорницу толико глумаца, колико је било улога у комаду. Миме су могле давати и женске, иначе су све улоге играли мушки; тек у касније доба цареве играле су и женске у комедији. Образине је увео био Теренције; но ипак су и после излазили глумци без образина, као н. пр. Росције. Пре Теренција носио се на глави плав, прн или црвенкаст најкит (*galerus*); различно је изгледао тај најкит, по свој прилици одговарао је грчкоме онкосу, а носио се ради тога, да се зна, ко игра старо, ко ли младо. Костим трагеда биле су сјајне дугачке хаљине (*syrmata*) од скрлетне чоје, златом везене; обућа је била високи котурни. На против је у комеда била ниска ципела (*soccus*) и хаљине по свакидашњем кроју са што јачим бојама. Од како је република престала, трошило се све више на сценерију, па тако и на костиме; најпосле је публику већма занимао костим, него и сам комад.

(Наставиће се.)

ЈАСТИЧИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

„Партија штета“. Шаљива игра у 1 чину, по Фурнијеру и Мајеру превео Ф. Оберкнежевић.

„Гушче буковачко“. Шаљива игра у 1 чину, с француског, по Бајарду, прерадио Ј. Ђорђевић.

23. децембра о. г. дала нам се и опет прилика, да задовољимо изајемо из позоришта. Оба приказана комада биле су добра, а и прва наших глумца и глумица у њима била је добра, те нам тако не преостаје ништа друго, него да с похвалом споменемо све представљаче, који су се својски трудили, да своје задатке реше онако, као што су то писци мислили, када су стварали типове за своје шаљиве игре. У првом комаду ексцелира је, у правом смислу те речи г. Ружић, који је од свога Швајер-Рошферијера начинио прави „Cabinetsstück“. То се зове фина карактеристична игра. Уз њега се добро држao г. Лукић као Мерсије и гђа Б. Хадићева као Ружа. И г. Димић добро је пагледао као Анатол, а месгимице погодно је и прави конверзацциони тон. Штета што у томе није истрајао, него је често прелазио у декламацију, којој никако нема места у шаљивој игри, која захтева лак говор. Осим тога треба да се одучи од нечега, што му

јако смета, а то је: да не преврће очима непрекидно и да не гута последње словке од речи. У другом комаду истакли су се сви редом, а нарочито се одликовала гђа М. Рајковићка, која је била као „гушче буковачко“ „allegrisch, zum Fressen“! С правом мером приказао је п. г. Димитријевић Соколовића. На похвалу му служи, што у свом приказивању није био претерано неотесан, те је тако публика могла прозрети, да се иза те неотесаности скрива лепо васпитани младић из добре породице. Г. Добриновић дискретно је одиграо Кесерића, тај пробисвета, коме је само и једино до тога стало, да дође до богате партије. Све је одговарало улови му: шарен као дуга плед и зелене рукавице, па кесераста брадица, па онај разметљив начин говора. На свом је mestу била и гђа Ј. Поповићева (Петровићка), па г. Мијосављевић (Петровић), тај пар људи а ја „Фидемон и Бауцис“. Прилично се добро владао и г. Јовановић као Лука, само се п он мора одучити од гутања речи, од монотоног говора и рђавог наглашавања.

—ић.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

27. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 20.

(У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 30. ДЕЦЕМБРА 1881.

С НОВОМ ПОДЕЛОМ УЛОГА ПО ДРУГИ ПУТ:

КИР ЈАЊА.

ШАЉИВА ИГРА У 3 ЧИНА, НАПИСАО Ј. С. ПОПОВИЋ.

ОСОБЕ:

Кир-Јања	Добриновић.
Јуда жена му	Б. Хадићева.
Катица, ћни му од прве жене	Л. Хадићева.
Мишић, натарош	Милосављевић.
Кир-Дима, трговац	Димитријевић.
Петар, слуга код Кир-Јање	Лукић.

Збива се у Кир-јањиној кући.

У петак 1. јануара: „САЊУРИЦА И ШУВАРА“. Шаљива игра у 4 чина, с певањем, из живота покојне иришке слепачке академије, од Илије Округића Сремца.

Због изненадне болести Д. Ружића не може се приказати за данас заказани комад: „ОКАЉАНО ПОПТЕЊЕ“.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 сахата пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.